

– 3. BASKI

NİNA

*Onun için vazgeçilmez, yeri
doldurulamaz olmalıym, sonuna
kadar sadık, kendimi hiç düşünmeden.*

BERBEROVA

ÇEVİRİ: ROZA HAKMEN

Eşlikçi Kız

NİNA BERBEROVA
EŞLİKÇİ KIZ

Can Modern
Kısa Modern / 3

Eşlikçi Kız, Nina Berberova
L'Accompagnatrice

Bu öykü ilk kez 1935'te *Sovremennye zapiski*'de tefrika edilmiştir.

Bu kitapta kaynak alınan baskı: Actes Sud, 1985

Bu kitabın Can Yayınları'ndaki ilk baskısı 1988 yılında *Eşlik Eden Soneçka Antonovskaya* adıyla yapılmıştır.

© 1985, Actes Sud

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019

3. basım: Ocak 2023, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Çeviri: Roza Hakmen
Dizi editörü: Şirin Etik
Düzeltili: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti.

Akçaburgaz Mah.137.Sokak No:12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-4055-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

NINA BERBEROVA
EŞLİKÇİ KIZ

Uzun öykü

Çeviri: Roza Hakmen

NİNA BERBEROVA, 1901'de Petersburg'da dünyaya geldi. Bolşevik Devrimi'nden sonra 1922'de Sovyetler Birliği'ni terk eden Berberova, Avrupa'nın çeşitli yerlerinde yaşadıkdan sonra 1924'te Paris'e yerleşti. Avrupa'da yaşayan Rusların yayımladığı *Novy dom* (Yeni Yuva) ve *Russkaya Misl* (Rus Düşüncesi) gibi dergilere editörlük yaptı. Berberova bu dergilere öyküler, şiirler, kitap ve film incelemeleri yazdı. Paris'teki edebî çevresinde Anna Ahmatova, Vladimir Nabokov ve Boris Pasternak gibi yazarlar bulunuyordu. Berberova, 1950'den itibaren ABD'ye taşındı, bu ülkenin vatandaşı oldu. 1958'de Yale Üniversitesi'nde Rus edebiyatı dersleri vermeye başladı, 1963'te Princeton Üniversitesi'nde öğretmenliğe devam etti. 1991'de Philadelphia'ya yerleşti ve 1993'te bu şehirde hayata gözlerini yumdu. Berberova'nın Avrupa'da ve dünyada tanınmasına sebep olan öyküler ve uzun öyküler arasında *Eşlikçi Kız*, *Uşak ile Yosma*, *Astaçev Paris'te*, *Kara Acı* ve *Mozart'ın Dirilişi* sayılabilir.

ROZA HAKMEN, 1956'da İzmir'de doğdu. İzmir Amerikan Kız Koleji'ni, 1979'da ODTÜ Ekonomi Bölümü'nü bitirdi. Başta Oscar Wilde, Carson McCullers, Ernest Hemingway, Juan Benet, Nina Berberova, Anthony Burgess, Mario Vargas Llosa, Marguerite Duras olmak üzere edebiyatın önde gelen yazarlarının eserlerini çevirdi. Cervantes'in *Don Quijote*'sini İspanyolca aslından, Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde*'sini de Fransızca aslından ilk kez eksiksiz olarak Türkçeye kazandırdı.

Bu anıları bana Mösyö Z. R. verdi. Bunları Roquette Sokağı'ndaki bir eskiciden, 1775 yılında Pskov kentini gösteren eski bir gravür ve bir zamanlar kuşkusuz gazyağıyla çalışan, ama şimdi doğru dürüst bir elektrik teli takılmış bronz bir lambayla birlikte satın almıştı. Gravürü alırken Mösyö Z. R., eskiciye başka Rus eşyaları olup olmadığını sormuş. “Var,” demiş satıcı ve külüstür dükkânın bir köşesindeki tozlu dolaptan, deri taklidi bezle kaplı, geçmişte de, günümüzde de, insanların, özellikle gençlerin güncelelerini yazdıkları defterlerden bir tane çıkarmış.

Eskici, bu defteri beş yıl önce, birtakım notalar ve iki-üç Rusça kitapla birlikte (kitapları ne yazık ki bulamamıştı), Rus bir kadının yaşayıp öldüğü üçüncü sınıf bir otelden elli *santim*'e¹ aldığını anlatmış. Oda kirasını çıkarabilmek için otelin sahibesi, kadının giysilerini, nevresimlerini, öteki eşyalarını –bir kadın yok olduğunda geriye ne kalırsa– satıyormuş.

Z. R. bütün bunları dinledikten sonra defteri açıp bakmış. Gözüne çarpan satırlar ilgisini çekmiş; parasını ödeyip bir eline lambayı, öbürüne gravürü almış, defteri koltuğunun altına sıkıştırılmış. Evine döndüğünde *yazarı tanıyamadan* defteri baştan sonra okumuş.

Bu anılarda bazı şeyleri değiştirdim; çünkü Mösyö Z. R.'den daha uyanık kimseler olabilir. Bu defteri yazan ve yakmayan ka-

1. Bir Fransız frangının yüzde biri. (Y.N.)

dın, bizim aramızda yaşamıştı; birçok kişi onu tanıyordu, onu görmüş, onunla konuşmuştu. Ölüm onu hazırlıksız yakalamış olmalı. Eğer bir hastalıksa, şiddetli ve kısa bir hastalık geçirmiş, gündelik işleri yoluna koymasına olanak tanımamış olmalı; intiharsa, öylesine beklenmedik bir intiharmış ki, kurbanına birtakım hesapları görmeye zaman bırakmamış.

Ne olursa olsun, sahibi bu defteri, hareket halindeki trenden atlayan yolcunun paketini unuttuğu gibi geride bırakmış.

1

Bugün annemin birinci ölüm yıldönümü. “Anne” sözcüğünü yüksek sesle defalarca söyledim; dudaklarım alışkanlığını kaybetmişti. Hem garip hem de hoştu. Sonra geçti. Bazıları üvey annelerine “anne” der, bazılarıysa kocalarının annelerine; yaşlıca bir adamın, kendinden bir on yaş küçük karısına “annecik” dediğini bile duydum. Benim bir tek annem oldu, başka da annem olmayacak. Annemin adı Ekaterina Vasiliyevna Antonovskaya’ydı. Doğduğumda annem otuz yedi yaşındaymış; ben ilk ve son çocuğuydum.

Annem piyano öğretmeniydi, öğrencilerinden hiçbiri de benim dünyaya geldiğimi duymamış. Bütün bir yıl boyunca hasta olduğunu ve bir yerlere gittiğini biliyorlarmış yalnızca. Sabırla annemin dönmesini beklemişler. Ben doğmadan önce, öğrencilerin bazıları eve gelirmiş. Ben ortaya çıktıktan sonra annem artık evde ders vermeye

başlamış. Günler boyunca evden uzakta olurdu. Bana yaşlı aşçımız bakardı. Evimiz küçüktü, iki odası vardı yalnızca. Aşçı mutfakta uyurdu, annemle ben yatak odasında yatar-
dık; piyano öteki odadaydı, o yüzden piyano odası derdik oraya. Yemeklerimizi de orada yerdik. Yılbaşı günleri, erkek öğrencileri anneme çiçek gönderirlerdi; genç kızlarsa Beethoven portreleri, Liszt ve Chopin maskaları armağan ederlerdi. Bir pazar günü, sokağın ortasında –o sırada dokuz yaşlarında olmalıydım– lise son sınıftaki Sveçnikova kardeşlerle karşılaştık. Annemi öyle sınıksız kucaklamaya koyuldular ki, ben korkudan çığlık attım.

“Bu kim, sevgili Katiş Vasiliyevna?” diye sordu genç kızlar.

Annem, “Bu benim küçük kızım,” dedi.

O günden sonra her şey açığa çıktı: Bir hafta içinde annem üç öğrencisini kaybetti. Bir ay sonra Mitenka’dan başka öğrencisi kalmamıştı.

Annem evli miymiş, kaç çocuğu varmış, çocuklar kimdenmiş, bütün bunlar Mitenka’nın annesiyle babasını zerrece ilgilendirmiyordu. Mitenka yetenekli bir delikanlıydı, piyano dersleri için iyi para veriyorlardı, ama bir tek Mitenka’yla geçinemezdik. Aşçıyı gönderdik, piyanoyu sattık ve doğru Petersburg yolunu tuttuk. Orada konservatuvar döneminden bir-iki tanıdık vardı. Petersburg’da da sevilirdi annem. Ağır, emin adımlarla hem kendi hayatı hem de benim hayatım için mücadeleye girişti. İlk kış mevsiminden başlayarak yağmur, kar, buz demeden koşuşturmaya koyuldu. Beni konservatuvarın hazırlık sınıfına yazdırdı. Başladığımda oldukça iyi piyano çalıyordum zaten.

Annemin doğup büyüdüğü, bir zamanlar kendi gibi piyano öğretmeni olan annesiyle birlikte tek başlarına yaşadıkları kenti terk ederken neler hissettiğini düşünmek aklımın ucundan bile geçmiyordu. Babası, yani büyükbabam, genç yaşta ölmüş; onların da durumu annemle benim şimdiki durumumuz gibiymiş, her şey aynıymış neredeyse, yalnız onların hayatında *utanç* yokmuş. Annem on altı yaşını bitirdiğinde anneannem eğitimini tamamlaması için Petersburg'a göndermiş onu. Konservatuvarı bitirmiş annem, N.'ye dönmüş, bir konser vermiş, hayır derneklerinin gecelerinde çalmış ve piyanoyu yeni öğrenenlere ders vermeye başlamış.

Annesi öldükten sonra annemin tek başına nasıl yaşadığını, otuzuna nasıl girdiğini, sonra neler olduğunu, babamın kim olduğunu hiç merak etmemiştim. Annem masasının çekmecelerini kilitlemezdi, ama elime ne bir mektup geçmişti ne de bir fotoğraf. Bir keresinde daha küçücükken, benim babam var mı diye sorduğumu hatırlıyorum.

“Hayır Soneçka'm,” demişti annem, “babamız yok. Babamız öldü.”

Evet, “babamız” demişti; birlikte ağlamıştık azıcık.

Anneme ilişkin her şeyi basit bir biçimde öğrendim. On beş yaşındaydım, annemin N. Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapan bir arkadaşı Petersburg'a gelmişti. Akşam saat altı sularıydı. Annem dışarıdaydı. Ben küçük bir kanepeye uzanmış, Tolstoy okuyordum. Kapı çalındı. Öpüşmeler. Kucaklaşmalar. Şaşkınlık çığlıkları. “Ne kadar büyümüşsün öyle! Kocaman olmuşsun!”

Uzunca bir süre yalnız oturduk. Akşam olmuştu, lam-

ba yanıyordu; yandaki evde şarkı söyleyen birinin sesi duyuluyordu. Sohbet ediyor, N.'deki geçmiş günleri, çocukluğumu anıyorduk. Bilmem nasıl açıldı, babamın annemin eski bir öğrencisi olduğunu, o sıralarda on dokuz yaşını yeni bitirdiğini anlattı. Babamdan önce kimseyi sevmemiş annem. Sonra evlenmiş babam, çocukları olmuş. Babamın ne adını ne de soyadını sordum.

Annem eve döndü. Elli yaşını geçmişti artık. Kısa boylu, kır saçlı bir kadındı –çoğu anneler gibi–; ellerinde kahverengi lekeler oluşmaya başlamıştı. Kendi duygularımı kendim de çözemiyordum: Acıyordum anneme, o kadar acıyordum ki, hıçkırıklarla bütün ruhumu boşaltıncaya dek yatağımda ağlamak geliyordu içimden. Annemi lekeleyen adamı düşündükçe çıldırarak gibi oluyordum; o sırada kapıdan içeri girse, üzerine atlar, gözlerini oyar, suratını dişlerimle parçalardım. Dahası, utanç içindeydim. Nasıl ki ben annemin ayıbiysam, annemin de benim ayıbım olduğunu anladım. Hayatımız affedilmez bir utançla damgalanmıştı.

Ama geçti gitti bunlar. Konservatuvarda babamla ilgili soru soran olmadı hiç – hoş, kimseyle yakın ilişkiye girmediğim de doğru. Savaştaydık. Erişkin oldum. Zahmetli bir yaşama biçimini seçmek zorunda kalacağım düşüncesine yavaş yavaş alışmıştım – mesleğe gelince, mesleğim vardı zaten.

Babamın annemi “lekelediği”ni söylemiştim. Daha sonra öyle olmadığını anladım. On dokuz yaşındaydı babam. Onun için annem, olgunluğa geçişini belirleyen bir aşamadan başka bir şey değildi. Annemin o yaşta bakire

olacağı aklımın ucundan bile geçmemiş olmalıydı. Oysa annem? Oğlu yaşındaki bir erkekle ilişki kurmayı kabullenmek için, bu kısa, hayatının biricik ilişkisini bir kız çocuğu doğurarak sonuçlandırmayı kabullenmek için kim bilir nasıl bir tutkuyla, aradaki yakınlığa karşın nasıl bir umutsuzlukla sevmiş olmalıydı onu. Annemin anılarında, yüreğinde tüm bunlardan geriye ne kalmıştı acaba?

Sonra – devrim oldu. Önceki hayat, herkes için farklı bir anda son buldu. Biri için, Sivastopol’da bir gemiye bindiği anda. Bir başkası için, Budyonni’nin¹ Kızıl Muhafızları steplerdeki kasabasına girdiğinde. Benim içinse, Petersburg’daki dingin yaşayışın ortasında. Konservatuvarda dersler yapılmıyordu. Bir aydır Petersburg’da aylıklık eden (bestecilik öğrenmek için gelmişti) Mitenka, 25 Ekim günü, sabahtan geldi bize. Annem gribe yakalanmıştı. Mitenka piyano çaldı, sonra öğle yemeği yedik, sonra da Mitenka uyudu. Ah, o günü dün gibi hatırlıyorum! Bilmem neden, elimdeki dikiş bitmek bilmiyordu. Akşam üçümüz kâğıt oynamıştık. Akşam yemeğinde sığır etiyle lahana yediğimizi bile hatırlıyorum.

N.’nin zengin bir tüccarının oğluydu Mitenka. Deyim yerindeyse utanç döneminden kalma tek öğrencisiydi annemin. Benden üç yaş büyük, genelde hayata, özelde ele kendine karşı tümünden ilgisiz, soğuk bir delikanlıydı. Kendine özgü tuhaflikları vardı; dalgındı, uyuşuktu, öğretmen

1. Semyon Budyonni (1883–1973): Kazak asıllı Rus süvari subayı. Rus içsavaşında Bolşevik süvarilerine komutanlık etmiştir. Stalin’in dostudur; 1935 yılında mareşal unvanı almıştır. (Y.N.)

Yetenekli bir piyanist olan, ancak fakir ve çekingen Soneçka, nl opera arkıcısı Marya Nikolayevna'nın kapısını alar. Marya Nikolayevna, Soneçka'nın eriemediği her şeye sahiptir: zarafete, güzelliğe, zengin bir kocaya. Avrupa turnesinde arkıcıya piyanoda eşlik etmek için ie alınan Soneçka, çok geçmeden gölgesinde kaldığı bu görkemli figürden intikam almanın hayalini kurmaya balar. Nina Berberova'nın 1936 tarihli eseri *Eliki Kız*, kıskançlık duygusunun kalbine inen sarsıcı bir yapıt.

#rusmodernleri #uzunyk #kıskanlık #opera
#mzik #piyanist #sadakatsizlik

can yayinlari.com | f | i | v canyayinlari

uzun yk

ISBN 978-975-07-1055-6

9 789750 740558